

ROLUL OFIȚERULUI DE INVESTIGAȚII ÎN COMBATERICA CRIMINALITĂȚII POLITICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Marian GHERMAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Activitate specială de investigații”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Boris GLAVAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
lector superior al Catedrei „Activitate specială de investigații”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

The actuality of the problem of political crime is marked by diversity and multitude of causes and conditions that contribute to this social phenomenon in Moldova: the desire of the great powers to dominate fertile region of our country, the attitude of the Imperial forces, terrier character of mafia clans, the indigenous population's desire to reach out and be kept in Government at all costs, national entity that divide society and, not least, flawed legal framework and environmentally criminal. Next, we will address the legal aspect of the problem in question from the perspective of the special investigation task identifying the deficiencies of this legislation and appropriate solutions.

Criminalitatea politică a constituit întotdeauna o amenințare pentru societatea noastră, un impediment major pentru funcționarea normală a statului și aplicarea reformelor economice și sociale, reducând încrederea cetățenilor în guvernare și administrație și provocând, totodată, nemulțumiri și tensiuni sociale. Astfel, prevenirea și combaterea crimelor politice nu este doar o necesitate, ci corespunde pe deplin intereselor statului și cetățeanului Republicii Moldova.

Este important să reamintim care este conținutul noțiunii de „criminalitate politică”, acesta incluzând totalitatea infracțiunilor săvârșite din motive politice, în sfera politicului sau în domeniul administrației publice. Totodată, subliniem că spectrul infracțiunilor politice din Republica Moldova este foarte variat și de cele mai multe ori îmbracă forma infracțiunilor tradiționale: fapte de corupție, abuz de putere sau de serviciu, spălare de bani, trafic de influență, ingerința în actul justiției etc. comise în mediul politicului sau în scopuri politice.

Deși caracterul și nivelul pericolului social al infracțiunilor politice sunt considerabil mai mari decât al infracțiunilor cu componente similare, persoanele care le comit sunt rareori trase la răspundere penală,

iar în cazul în care ajung pe mâna justiției lipsește motivația politică din învinuirea acestora, și chiar mai mult, nu se indică scopul politic al faptei comise. Anume lipsa probelor despre implicarea politicului în comiterea infracțiunilor ne permite să afirmăm că organele abilitate practic nu funcționează la capitolul combaterii criminalității politice, iar una din cauze este cadrul juridic defectuos în domeniul investigării și cercetării infracțiunilor.

În acest context sunt relevante prevederile legislației naționale cu privire la activitatea specială de investigație care subminează esențial potențialul acestui domeniu de activitate, fiind vorba despre prevederile Legii nr.59 și ale Codului de procedură penală cu privire la activitatea specială de investigații.

Ofițerii de investigație, cărora le revine sarcina de prevenire și documentare a actului infracțional, cunosc din propria experiență, reușita măsurilor speciale de investigație se axează în primul rând pe caracterul lor secret. Obținerea autorizației de realizare a măsurilor speciale de investigație doar după pornirea urmăririi penale echivalează cu ineficiența acestora, deoarece cel cercetat trebuie chemat imediat și să-i fie prezentate învinuirile, acest fapt însă presupune că cercetarea devine publică.

Problema este că, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr.59 din 29.03.2012 și a Legii nr.66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM, activitatea ofițerilor de investigație a fost paralizată aproape în totalitate, măsurile speciale de investigație eficiente fiind interzise în faza de până la și după urmărirea penală. Astfel, în condițiile în care mediul criminal acționează la un nivel profesional foarte înalt și operează cu cele mai performante tehnologii antispionaj, sisteme de securitate, rețele de comunicație, prevenirea infracțiunilor și căutarea infractorilor rămân sarcini ale ofițerului de investigație irealizabile, iar angajamentul constituțional al statului cu privire la garantarea drepturilor și libertăților cetățeanului – o simplă declarație lipsită de conținut.

Investigațiile efectuate la elucidarea factorilor care au stat la baza deciziei legiuitorului reduc considerabil potențialul anticriminogen al activității speciale de investigație ne permit să concluzionăm că nu ar fi vorba despre imprudența unor experți ce au muncit la elaborarea proiectelor respective de lege, ci mai degrabă credem că s-a implicat factorul criminal la nivel înalt care pas cu pas își consolidează controlul asupra tuturor verigilor organelor de drept, creând un scut juridic de protecție îndreptat împotriva prevenirii și curmării infracțiunilor comise în sfera politicului.

Toate au pornit de la Hotărârea CEDO „Iordachi și alții contra Moldovei” prin care s-a dat câștig de cauză unui grup de avocați ce

au contestat legislația națională în domeniul interceptării convorbirilor telefonice, invocându-se faptul că aceasta nu conține suficiente garanții împotriva eventualelor abuzuri din partea autorităților naționale.

Ce a urmat? În loc să fie completată *Legea cu privire la activitatea operativă de investigație* conform recomandărilor CEDO, aceasta a fost anulată și adoptată o nouă *Lege cu privire la activitatea specială de investigație* care a interzis practic realizarea măsurilor speciale de investigație eficiente până și după faza urmăririi penale, deși o astfel de cerință nu se regăsește în Hotărârea respectivă. Odată cu adoptarea noii legi a fost completat și Codul de procedură penală cu o secțiune întreagă dedicată activității speciale de investigație în care sunt prevăzute cerințele referitoare la realizarea măsurilor speciale de investigații. Conform Codului, măsurile speciale pot fi realizate doar în faza urmăririi penale și doar atunci când există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Astfel, sarcinile ofițerului de investigație de prevenire și combatere a criminalității inclusiv celei politice au devenit practic irealizabile. Singurele prevederi care le mai permiteau totuși ofițerilor de investigații să realizeze măsuri speciale erau amânarea până la 6 luni a aducerii la cunoștință a actului procedural de recunoaștere în calitate de bănuț (alin.(5) art.64 CPP), introduse tot prin aceeași Lege nr.66 prin care a fost completat Titlul IV, capitolul III a CPP cu Secțiunea a 5-a *Activitatea specială de investigații*. Nici nu trecuse mult timp de la intrarea acestora în vigoare și Curtea Supremă de Justiție le-a contestat în Curtea Constituțională, fiind invocate încălcarea drepturilor constituționale ale bănuțului. În timp ce Curtea Constituțională examina această sesizare, Parlamentul a exclus prevederile în cauză, lăsând ofițerii de investigație să combată criminalitatea fără instrumente juridice eficiente.

Ulterior, ofițerii de investigații s-au revoltat de nenumărate ori în legătură cu imposibilitatea realizării măsurilor speciale de investigație eficiente și, pe această cale, imposibilitatea realizării sarcinilor de combatere a criminalității, sesizând în acest sens Curtea Supremă de Justiție ca aceasta, la rândul ei, să sesizeze Curtea Constituțională și să declare neconstituționale prevederile CPP ce interzic realizarea măsurilor speciale în afara urmăririi penale. Răspunzând la solicitare, Curtea Supremă de Justiție a statuat că prin voința legiuitorului măsurile speciale se realizează doar în cadrul urmăririi penale și că nu ar fi vorba despre neconstituționalitatea prevederilor în cauză[9].

Ulterior, problema în cauză a devenit subiectul principal de pe agenda de lucru a diferitor subdiviziuni specializate în domeniul activității speciale de investigații, fiind discutată în cadrul multiplelor întruniri, mese rotunde, conferințe. În cele din urmă, în vara anului 2014, legiui-

torul a revenit la aceleași prevederi de amânare a aducerii la cunoștință a actului procedural de recunoaștere în calitate de bănuit doar că într-o formă mai detaliată (alin. (1¹) art. 63 CPP). Straniu, de ce acum Curtea Supremă de Justiție nu mai califică prevederile în cauză anticonstituționale sau poate este doar o chestiune de timp? Este cumva aceasta o strategie meschină legată de alegerile parlamentare, dat fiind faptul că 2014 a fost un an electoral?

Chiar și în aceste condiții trebuie să menționăm că problema realizării sarcinilor activității speciale de investigații rămâne nesoluționată, iar posibilitatea de a efectua măsuri speciale eficiente continuă să existe doar în cadrul urmăririi penale și doar pentru descoperirea și cercetarea infracțiunilor, celelalte sarcini de relevare, prevenire, curmare, identificare, căutare a persoanelor care se sustrag de la executarea pedepsei penale rămân slab realizabile sau chiar irealizabile.

Uneori practicienii, pentru ca să poată îndeplini măsuri eficiente de investigații, recurg la pornirea urmăririi penale doar în baza sesizării de pregătire a unei infracțiuni. Această practică judiciară o considerăm incorectă și de scurtă durată, dat fiind faptul că urmărirea penală se pornește post factum și nicidecum altfel. Pregătirea de infracțiune poate servi drept temei pentru pornirea urmăririi penale doar într-un singur caz – atunci când acțiunile preparatorii ale unei infracțiuni sunt sistate din condiții independente de voința făptuitorului, lipsa acestui semn obligator echivalează cu lipsa infracțiunii de pregătire. Cu siguranță, într-un viitor previzibil o astfel de practică va fi, pe bună dreptate, contestată în instanța de judecată ca fiind incorectă și ilegală.

În viziunea noastră, cea mai bună soluție a problemei abordate este reanimarea dreptului ofițerului de investigații cu privire la realizarea măsurilor speciale de investigație necondiționat de faza urmăririi penale. Desigur că nu poate fi vorba despre un drept absolut al ofițerului de investigație, dar unul limitat care ar satisface rigorile CEDO este absolut necesar. În caz contrar societatea civilă nu ar trebui să întrebe de ce organele specializate în activitatea specială de investigație nu au depistat și contracarat la timp cutare sau cutare act terorist, omor la comandă? De ce condamnații care se sustrag de la executarea pedepsei vorbesc liber prin rețelele de telecomunicație, iar organele responsabile nu-i pot localiza pentru a-i reține?

Din conținutul notei informative a Ministerului Justiției cu privire la proiectul de lege privind modificarea și completarea Codului de procedură penală putem vedea tendințele ce au stat la baza adoptării Legii cu privire la activitatea specială de investigație și a Secțiunii a 5-a *Activitatea specială de investigații* din capitolul III, Titlul IV a CPP. Astfel, s-a urmărit:

- identificarea măsurilor speciale de investigație cu acțiunile de urmărire penală;
- identificarea procesului penal cu urmărirea penală;
- atribuirea unui statut excepțional măsurilor speciale de investigații ce presupune interzicerea lor în scopul prevenirii săvârșirii infracțiunilor justificându-se prin faptul că sunt costisitoare, necesită cunoștințe speciale și implică și utilizarea mijloace tehnice[7].

Cu alte cuvinte, putem spune că prin așa-numita reformă a procedurii penale au fost optimizate cheltuielile din contul diminuării nivelului de siguranță al societății civile și al garanției drepturilor și libertăților cetățeanului asumată prin Constituție de către stat. Toată reforma pe care o avem astăzi s-a făcut sub paravanul așa-numitelor garanții împotriva eventualelor abuzuri din partea autorităților statului.

Dar ce am obținut în schimb? Se simte cumva astăzi cetățeanul cu conștiința curată mai în siguranță decât până la reformă? Se bucură el de mai mare securitate a vieții, sănătății, proprietății în condițiile în care autoritățile statului au părghee să intervină doar după ce a fost bătut, violat, furat ca să-l transmită pe cel vinovat pe banca acuzaților? Cu siguranță că toți cetățenii de bună-credință vor răspunde unanim – Nu.

De remarcat și faptul că în aceeași Notă informativă indicată mai sus se operează cu argumente copiate din jurisprudența românească[11], fără însă să se ia în considerație faptul că legiuitorul român prin legi speciale ale diferitor autorități a păstrat posibilitatea realizării măsurilor de investigație pentru prevenirea unei game foarte largi de infracțiuni. Tot în acest context, este relevant și faptul că, după nefericitul act terorist din Paris (cazul „Charlie Hebdo”), reprezentanții Consiliului Europei au inclus în agenda de lucru problema investigațiilor speciale pentru prevenirea și curmarea infracțiunilor grave.

Rezumând cele expuse, menționăm că sub paravanul garantării drepturilor cetățeanului contra unor eventuale abuzuri în domeniul activității speciale de investigație, au fost economisite surse financiare destinate pentru pregătirea, dotarea și întreținerea personalului acestui domeniu, din contul diminuării nivelului de siguranță al societății civile și al garanției drepturilor și libertăților cetățeanului asumate prin Constituție de către stat. Astfel, importanța ofițerului de investigație în combaterea criminalității, în general, și a celei politice, în mod special, la etapa de astăzi este nevalorificată și diminuată prin așa-numita reformă a procedurii penale, fiind privat de instrumentele juridice eficiente de intervenție rapidă. În calitate de soluție a acestei probleme propunem reanimarea de urgență a dreptului ofițerului de investigații cu privire la realizarea măsurilor speciale de investigație necondiționat de faza urmăririi penale și în strictă consonanță cu rigorile CEDO.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003.
3. Legea nr. 45-XIII din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigații // Republicat: Monitorul Oficial nr.11-13/38 din 31.01.2003.
4. Legea nr.66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM // Monitorul Oficial nr.155-159/510 din 27.07.2012.
5. Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații // Monitorul Oficial nr.113-118/373 din 08.06.2012.
6. Legea Nr. 39 din 29.05.2014 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003.
7. Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative / ([http://www.justice.gov.md/file/Proiecte%20de%20acte%20normative%20remise%20spre%20coordonare/NOT%C4%82%20informativ%C4%82\(1\).doc](http://www.justice.gov.md/file/Proiecte%20de%20acte%20normative%20remise%20spre%20coordonare/NOT%C4%82%20informativ%C4%82(1).doc)).
8. Cauza Iordachi și alții contra Moldovei din 10.02.2009.
9. Hotărârea Curții Supreme de Justiție nr.4s-10/13 din 30 septembrie 2013.
10. Decizia Curții Constituționale a R. Moldova nr. 8 din 25.07.2013 pentru sistarea procesului privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi cuprinse în articolul 64 alin. (2) pct. 5) din Codul de procedură penală, în redacția Legii nr. 66 din 5 aprilie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală Publicat: 20.09.2013 în Monitorul Oficial nr. 206-211 art. nr. 31 Data intrării în vigoare : 25.07.2013.
11. Decizia Curții Constituționale a României nr. 962/2009 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 91¹ din Codul de procedură penală.